

Křížové kameny okresu Svitavy

Společnost přátel památných kamenů Vysočiny

Pavel Izdný
2022

<http://www.pamatnekameny.euweb.cz>

Úvod

Soupis zahrnuje křížové kameny okresu Svitavy tj. kamenné kříže z jednoho kusu a kameny se znamením kříže, obsahují i text. Vychází z evidence Společnosti pro výzkum kamenných křížů při Muzeu Aš. Ve většině případů připomínají tragickou událost, některé jsou hraničními kameny a některé náhrobní kameny. Nepoužívám zavádějící pojem smírčí kříže. Fotografie jsem pořizoval v roce 2017, pokud je autor jiný, tak je uveden. Soupis pramenů je uveden na konci. Kameny jsou řazeny abecedně podle obcí. Pohřešované kameny jsou v závěru soupisu. U kamenů většinou neuvádím materiál, myslím, že to není pro tento účel podstatné.

Únor 2022

Pavel Izdný
pavel.izdny@centrum.cz

1 Bohuňov 1

Stojí na silničním náspu pod loukou při levé straně silnice do Vítějevsí.

69 x 57 x 15 cm

Na kameni je dvojitý reliéf latinského kříže. Je spojován s cyrilometodějskou tradicí.

Aš 0811

Přikryl 1907 str. 268 obr 97

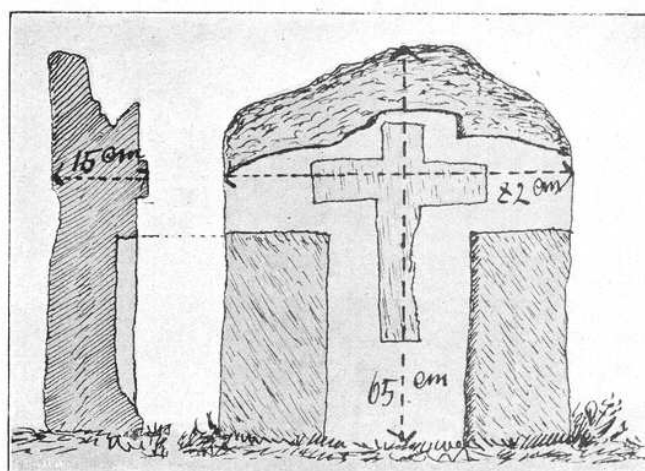
J. F. Svoboda 19

Kmošek 7

Foto 17. března 2016

Kresba Přikryl 1907 obr. 97

(Obr. č. 97.) Křížový kámen u Bohuňova.

2 Březina

Je opřen o zeď domu čp. 79 poblíž hlavní křižovatky, vlevo u silnice do Křenova.

132 x 136 x 28 cm

V místě je označován jako švédský kříž.

Aš 0500

Czerny 1895 - 10

Czerny 1907 - 12

Sedlák - 10

Kmošek 7

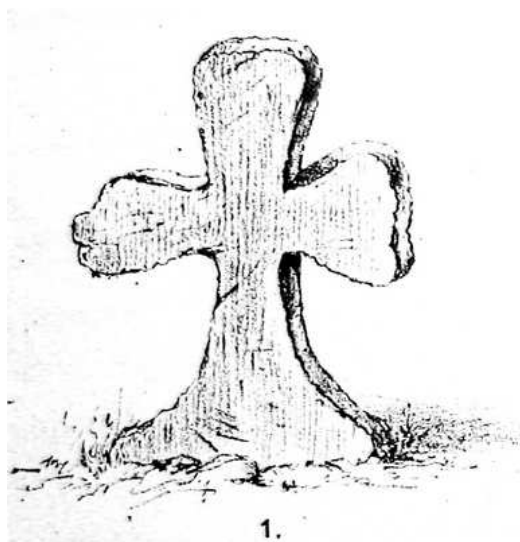
ÚSKP 41983/6-3014 NPÚ 1000154119

<https://pamatkovykatolog.cz/smirci-kriz-cyrilometodejsky-14661880>

Foto 25. května 2017

Kresba Aloise Czerného 1895

3 Desná

Stojí vpravo od cesty vlevo u silnice do Dolního Újezdu, u plotu zahrady naproti transformátoru.
50 x 35 x 12 cm

Na kříži je špatně čitelný nápis. Vztahuje se k němu pověst o šenkýři Královi, který se zde zabil pádem z koně v roce 1750.

Aš 2524

Kmošek 8

Foto 2. května 2017

4 Dolní Újezd

Stojí v lese ve svahu mezi údolím Jalového potoka a silnicí č. 360 z Litomyšle do Poličky.

84 x 33 x 17 cm

Na kříži je nápis "JAN JUZA 1738".

Kříž připomíná smrt krčmáře Jůzy, kterého zde v roce 1738 zabil strom.

Aš 1941

Kmošek 9

Foto 2. května 2017

Při naší návštěvě 2. května 2017 byl vyvrácen, s kolegy jsme ho postavili.

5 Horní Hynčina 1

Stojí ve spodní části obce naproti domu čp. 1.

81 x 55 x 20 cm

Na kameni je reliéf latinského kříže.

Původně stával u potoka, přemístěn byl při úpravě terénu.

Aš 1201

Czerny 1895 - 2

Czerny 1907 - 2

Sedlák - 12

Kmošek 11

Foto 2. května 2017

6 Horní Hynčina 2

Stojí v obci, vlevo u cesty do Březové, vedle křížku, naproti domu čp. 67

79 x 80 x 29 cm

Na kameni je nevýrazný reliéf řeckého kříže.

Aš 1114

Czerny 1895 - 1

Czerny 1907 - 1

Sedlák - 11

Kmošek 10

Foto 2. května 2017

7 Horní Jedlová

Je zazděn ve vnitřní straně obvodové zdi hřbitova u kostela Navštívení Panny Marie.

89 x 44 x 18 cm

Patrně se jedná o náhrobní kříž.

Aš 1982

Kmošek 13

Foto 2. května 2017

8 Jaroměřice 1

Stojí na návsi před sochou sv. Cyrila a Metoděje v malé ohradce.

Původně stával na břehu říčky Úsobrnky poblíž mostu.

144 x 80 x 37 cm

Na kříži je pět výrazných rýh symbolizujících pět ran Kristových. Vztahuje se k němu cyrilometodějská tradice.

Aš 0447

Přikryl 1907 str. 264, obr. 96

Czerny - 1895 - 17

Czerny - 1907 - 18

Sedlák - 5

Kmošek 12

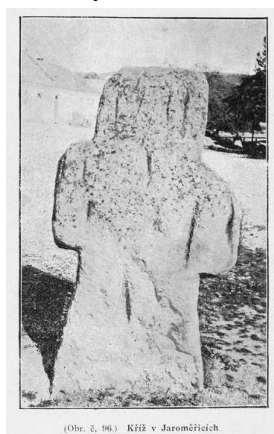
ÚSKP 34412/6-3056 NPÚ 1000146129

<https://pamatkovykatolog.cz/smirci-kriz-cyrilometodejsky-13396196>

Foto 2. května 2017

Přikryl 1907

(Obr. č. 96.) Kříž v Jaroměřicích

9 Lačnov

Stojí severně od obce, vpravo od silnice do Opatova, severně od benzinové pumpy, která je u silnice č. 35.

129 x 89 x 29 cm

Zde k smrti ubili dva lačnovští pacholci syna sedláka Josefa Heinische z Hradce nad Svitavou. V 60. letech 20. století byl kříž buldozerem při odhrnování sněhu přelomen a téměř 20 roků ležel v příkopě. Znovu byl kříž postaven na původním místě 16.8.1982. V roce 1999 při odhrnování sněhu bylo poškozeno pravé rameno kříže. Byl znovu postaven v březnu 2002. (Článek Jiřího Fadrného ve Svitavských listech v srpnu 2015.)

Aš 2265

Czerny 1895 - 9; Czerny 1907 - 11; Franz - 60; Přikryl 1907 - str. 272, obr. 98; Kmošek 14

Foto 2. května 2017

Franz 1899

Přikryl 1907

Stavění kříže v roce 1982 (Svitavské listy)

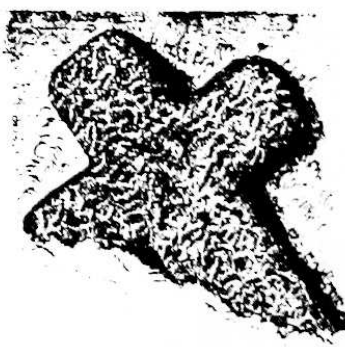
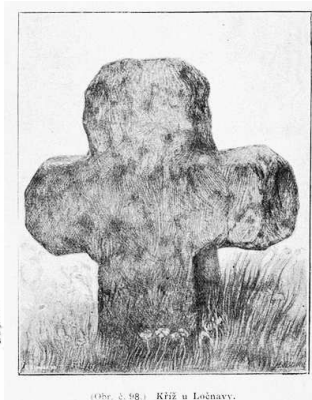

Fig. 60 Lotfchnau

(Obr. 2. 98.) Kříž u Ločnavy.

10 Moravská Třebová 1

Stojí v místní části Sušice na zahradě domu čp. 118 za řekou.

203 x 89 x 36 cm

V hlavě kříže je vysekána nika. Na levém rameni je letopočet 1765 a písmena "LI".

Aš 0675

Czerny - 1895 - 12

Kmošek 15

ÚSKP 19847/6-3233 NPÚ 1000130639

<https://pamatkovykatolog.cz/smirci-kriz-14894812>

Foto 25. května 2017

Kresba Czerny 1895

11 Moravská Třebová 2

Stojí v místní části Sušice před domem č. p. 110

100 x 60 x 22 cm

Na kříži je reliéf ukřižovaného Krista, kartuše s nápisem "INRI", na hlavě kříže je letopočet "ANO 1776". Ve spodní části kříže je německý nápis "IST HIR BEGRABEN DOROHTEA WINKLERIN UND ANNA FREUTZTIN". („Zde jsou pochovány Dorohtea Winklerin a Anna Freutztin“)

Na druhé straně kříže je nedokončený reliéf stejný jako na přední straně.

Byl postaven na památku dvou bratrů, kteří se vzájemně zabili. V roce 1776 zde byly pohřbeny dvě ženy.

Aš 0676

Czerny - 1895 - 12

Kmošek 15

Foto 25. května 2017

12 Petrůvka

Stojí severně nad obcí v polní trati Na klénku.

Na kříži je vyryt obrazec přední části vozu tzv. rejď, používaný od 16. století.

82 x 45 x 24 cm

Aš 0677

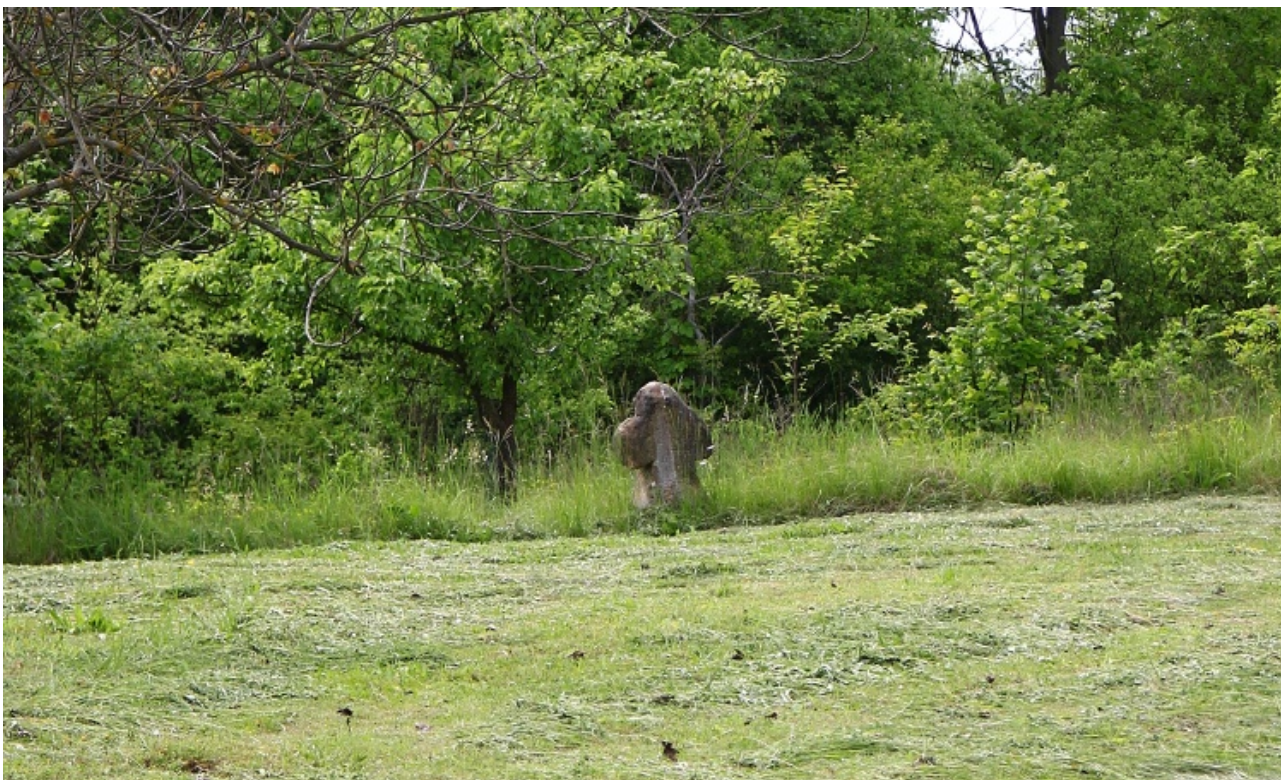
Sedlák

Kmošek 17

ÚSKP 27049/6-3245 NPÚ 1000138270

<https://pamatkovykatalog.cz/smirci-kriz-13988498>

Foto 25. května 2017

13 Polička 1

Je v muzeu v Poličce.

100 x 76 x 33 cm

Na kříži je reliéf dvou zkřížených kladiv.

Původně stál na pravé straně silnice do Horní Jedlové.

V roce 2008 byl kříž přemístěn do muzea v Poličce a na jeho místo byla 31.7.2008 umístěna kopie.

Aš 0448

Přikryl 1907 - str. 232, obr. 85

Czerny 1907 - 31

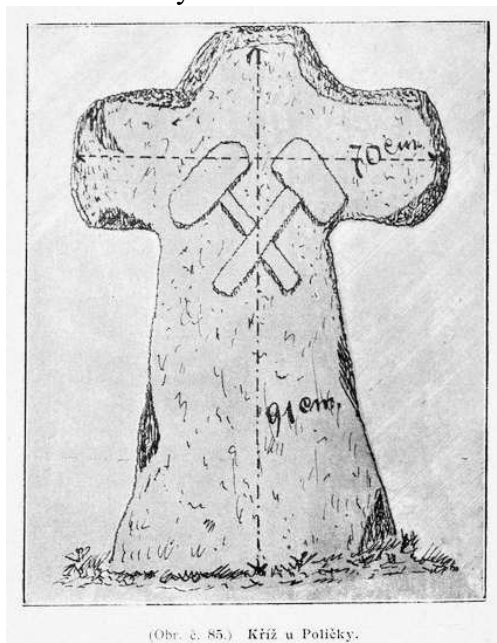
J. F. Svoboda 6

Kmošek 14

Foto 2. května 2017

Kresba Přikryl 1907

(Obr. č. 85.) Kříž u Poličky.

14 Polička 2

Stojí na levé straně silnice do Poličky, mezi Horní Jedlovou a odbočkou na Modřec, na původním místě kříže č. 1. Je v katastru obce Modřec.

112 x 80 x 26 cm

Na kříži je reliéf dvou zkřížených kladiv.

Jedná se o kopii kříže č. 1 instalovanou 31.7.2008.

Aš nemá číslo

Kmošek 14

Foto 2. května 2017

15 Radiměř

Leží u plotu domu čp. 287.

Na kameni je vyryt latinský křížek a letopočet 1644.

69 x 45 x 12 cm

Označuje místo, kde za třicetileté války usmýkali Švédové zajatce.

Aš 0857

Czerny 1895 - 5

Czerny 1907 - 5

Kmošek 17

Foto 2. května 2017

16 Radkov

Je v lese u cesty do Žipotína.

72 x 35 x 21 cm

Na kameni je vyryt latinský kříž a nápis „GOT SEIS IR GENEDIG“.

Na druhé straně je vysekán osmiřádkový nápis:

„MA IHS RAI / ANNO 1700 / DEN 17. JULIUS / IST DI ABARA / BESEN MILER
TOTER VON RAT / DAF DES GESTO / TES ALHIR VE / RSCHIDEN“.

Podle Ledela 1936 má nápis mnoho chyb a měl by v překladu zřejmě znít: „Anno 1700, 17. června, zde náhle zemřela Barbara, dcera Besena Müllera z Rattendorfu.“

Z boku jsou vysekána písmena "HHB". Dcera mlynáře z Radkova se posekala srpem a když běžela pro pomoc tak vykrvácela.

Aš 1769

Czerny 1907 - 6

Ledel 1936 str. 103-104

Kmošek 29

Foto Jarmila Fojtů 2. října 2021

17 Sebranice

Je zasazen v tarasu u domu čp. 265 v místní části Karle (jihovýchodní část obce).
67 x 46 cm

Na kříži je nápis:

"USNL / W PANU / NA TOM MÍSTE WACLW / STRITESKI SWOBODNIK
POHORSKI WEKU 69 L / 1764 /ROKU".

Původně stával o několik metrů níže v zídce. V 70. letech 20. stol. při úpravě cesty byl vyvalen, pak byl až do roku 2008 na zahradě domu v Lezníku, kdy byl postaven na současné místo.

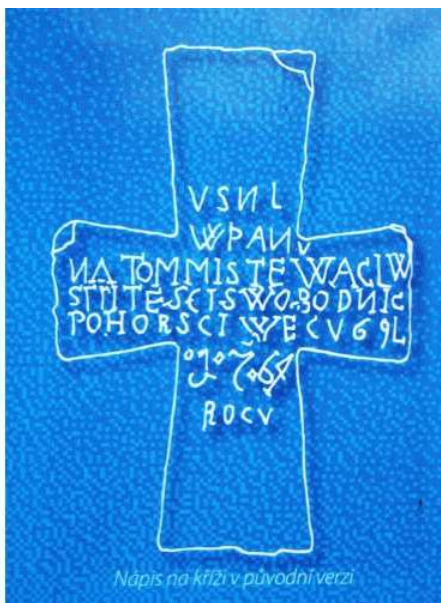
Aš 2531

Kmošek18

Foto 2. května 2017

U kříže je informační tabule.

18 Svojanov 1

Leží rozlomen na dva kusy nad náhonem Svojanovského mlýna.

60 x 88 x 28 cm

Na kříži je rytina sekery.

Pojí se k němu velmi zajímavá pověst o Ferdinandu Barthovi, který se zamiloval do Marie, dcery cikánského vajdy. Poté co několik let kočoval s Cikány se společně se svými druhy vrátil do rodného kraje, ale byl zabit rukou vlastního bratra Františka při vyhlazovací akci proti Cikánům. František, když zjistil co udělal vstoupil do kláštera a otec obou bratrů se brzy utrápil k smrti.

(<https://www.vyletnik.cz/turisticke-oblasti/zajimavosti-z-oblasti/vychodni-cechy/svitavsko/853-cesta-za-smircimi-krizi-na-svitavsku/>)

Aš 0641

Czerny 1895 - 21

Czerny 1907 - 22

Kmošek 20

Foto 25. května 2017

19 Svojanov 2

Stojí pod lesní cestou do Studené Loučky (modrá tur. značka) asi 2m od cesty (na vrcholu kopce)
110 x 80 x 33 cm

Na kříži jsou rytiny meče a dvou křížků.

Aš 0642

Czerny 1895 - 20

Czerny 1907 - 21

Kmošek 21

Foto 25. května 2017

20 Svojanov 3

Stojí v zatáčce silnice do Borušova.

135 x 60 x 19 cm

Na kříži je rytina přední nápravy vozu.

Je nazýván formanským křížem. Údajně se zde utopil povozník.

Aš 0678

Czerny 1895 - 20

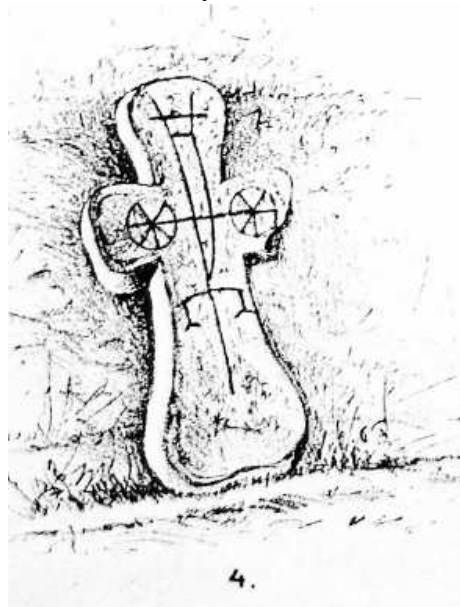
Czerny 1907 - 21

Kmošek 19

Foto 25. května 2017

Kresba Czerny 1895

21 Trstěnice

Je uložen v kostele v obci. Původně stával na mezi u obce Karle, vlevo od silnice Trstěnice-Karle.
59 x 50 x 12 cm

Na kříži je nápis: "A 1746
DNE 8 JVLII LVDMILA
DCERA IAKOBA
ZAVLA ZE STRENICE".

Na druhé straně:
"II FVLMINIA TACTA p BOZE
RAC II MILOSTIW BITI".

Aš 1202

Czerny 1895 - 22

Czerny 1907 - 23

Dreyhausen - 255

Kmošek 22

Foto 2. května 2017

22 Tržek

Stojí pravém břehu řeky Loučná naproti samotě U Kopeckých čp. 35 asi 400m od obce.

136 x 79 x 27 cm

Aš 0680

Kmošek 22

Foto 2. května 2017

23 Višňáry

Stojí v rohu zahrady rekreační chaty čp. 7, ve skupině jehličnanů.

104 x 54 x 10 cm

Na kříži je letopočet 1706 a zbytky nápisu.

Aš 1855

Kmošek 23

Foto 2. května 2017

25 Vranová 1

Leží na návsi poblíž kapličky v severní části obce. Původně stával na polní mezi při silnici z Vranové do Veselí na úpatí Černé hory. Před rokem 1887 se rozlomil a po tomto roce byl uložen do kapličky na návsi. Zde byl v 50. letech 20. století při malování kapličky znovu poškozen.

60 x 70 x 22 cm

Na kříži je symbol kominického řemesla - žebřík a obrys krátkého kopí.

Aš 0679

Czerny 1895 - 16

Czerny 1907 - 17

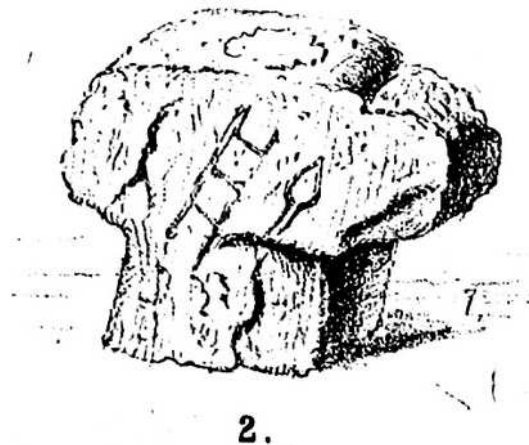
Sedlák - 2

Kmošek 23

Foto 25. května 2017

Kresba Czerny 1895

26 Vranová 2

Stojí severně od obce vpravo u silnice do Pěčíkova.

115 x 54 x 21 cm

Je spojován s cyrilo-metodějskou tradicí.

Aš 0681

Přikryl 1907 - str. 47-8, obr. 22

Czerny 1895 - 15

Czerny 1907 - 16

Sedlák - 1

Kmošek 24

ÚSKP 34460/6-3376 NPÚ 1000146181

<https://pamatkovykatolog.cz/smirci-kriz-cyrilometodejsky-kriz-15704152>

Foto 25. května 2017

Kresba Přikryl 1907

(Obr. 2. 22.) Kříž u Vranové nedaleko Bůzová.

Pohřešované

Gruna

Stál západně od obce u cesty do Linhartic.

116 x 44 x 24 cm

Na kříži byla rytina šavle.

Aš 1113

Czerny - 1895 - 19

Czerny - 1907 - 20

Kmošek 27

Kresba Czerny 1895

Horní Hynčina 3

Stál v horní části obce směrem k Pohledům.

Aš 1115

Už v roce 1895 byl nezvěstný

Czerny 1895 - 2 pozn.

Czerny 1907 - 2 pozn.

Sedlák - 13

Kmošek 27

Hradec nad Svitavou

Stál severozápadně od obce.

V roce 1895 byl již nezvěstný.

Aš 1117

Czerny

Kmošek 28

Janov

Stál u spojovací cesty vedoucí z horní části obce na říšskou silnici.

70 x 57 x 25 cm

Kříž byl přelomen. V zemi zůstal pouze pahýl nohy, zbytek ležel opodál.

Aš 1118

Czerny 1895 -13

Czerny 1907 - 14

Dreyhausen - 254

Přikryl - 1907 - Str. 271

Kmošek 28

Jaroměřice 2

Stál u kostela Všech Svatých.

143 x 26-45 x 35 cm

V roce 1895 byl již nezvěstný. Je spojován s cyrilo-metodějskou tradicí.

Aš 1119

Czerny - 1895 - 17. pozn.

Czerny - 1907 - 18. pozn.

Sedlák - 6

Květná

Byl ve zdi v klenutém vstupu na hřbitov.

120 x 61 x 36 cm

Na kříži byl nápis:

"ANNO DOM... 1545 OBYT HONESTUS VIR JOHANNES JUDICIS FILIUS DE
KETZELSDORF."

Pravděpodobně šlo o náhrobní kámen.

Aš 1203

Czerny 1895 -23

Czerny 1907 - 24

Dreyhausen - 253

Kmošek 28

Linhartice

Není známé jestli kříž vůbec existoval. Czerny odkazuje na zápis ve svitavské městské kronice.

V roce 1558 uzavřel Nikodem Schlosser smírčí smlouvu za vraždu Adama Schlossera, kde je mimo jiné i povinnost postavit smírčí kříž. V roce 1895 neexistoval.

Aš 1120

Czerny - 1895 str. 74 - kříž je pouze v úvodní mapce.

Kmošek 29

Mladějov na Moravě

Měl stál severozápadně od obce.

V roce 1895 byl již nezvěstný.

Aš 1121

Czerny - 1895 str. 74

Nectava

Stál asi 25 m vpravo u bývalé okresní silnice Nectava-Kladky.

80 x 60 x ? cm

Nezvěstný již v roce 1969.

Aš nemá číslo

Sedlák - 4

Opatov 1

Stál vlevo od silnice naproti kapli sv. Jana u plotu zahrady dvora čp. 72.

63 x 59 x 25 cm

Dvůr již nestojí, břeh proti kapli byl celý odbagrován.

Podle pověsti zde měl být Švédy zastřelen nějaký sedlák.

Aš 1122

Czerny 1895 - 11

Czerny 1907 - 8

Dreyhausen - 252

Přikryl - 1907 - Str. 271

Opatov 2

Stál na cestě u domu čp. 27 mlýnského náhonu.

140 x 65 x 25 cm

Podle pověsti se zde měl propadnout a utopit vozka s povozem.

Aš 1204

Czerny 1895 - 6

Czerny 1907 - 7

Dreyhausen - 251

Přikryl - 1907 str. 271

Svitavy 1

Stál v části Lány (dříve Čtyřicet lánů) vlevo u silnice do Kamenné Horky v blízkosti kamenolomu

80 x 70 x 33 cm

Naposledy byl kříž zaznamenán v 60. letech dvacátého století, kdy byl renovován.

Ke kříži se podle Franze váže smírčí smlouva zapsaná ve svitavské městské knize pod číslem B/375. Gilg Frepfer zabil Jakoba Weydera.

Aš 1123

Czerny 1895 - 7

Czerny 1907 - 9

Franz 1899 - 59

Přikryl 1905 str. 39

Přikryl 1907 str. 270-271

Kmošek 31

Kresba Franz 1899

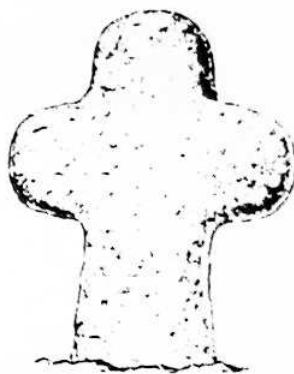

Fig. 59. Zwittau.

Svitavy 2

Stál jižně od obce.

Aš nemá číslo

Přikryl 1905 str. 39

Přikryl 1907 str. 270-271

Třebařov 1

Stál západně od vily čp. 44. Vila stojí proti kostelu, dnes je ve vile obecní úřad. Do roku 1998 ležel v polích, poté byl přemístěn k obecnímu úřadu, odkud byl ukraden.

127 x 51 x 13-20 cm

Na kameni byl reliéf latinského kříže a nápis:

„ANNO 1660 AM

10. JULI WAR SO

NNABEND DER 7 BR

ÜDERTAG 3 UHR NA

CHMITTAG 3. ST. LUC

AS HARTMAN VON

TRIEBENDORF SAMBT 2

ROSSN AUF DISER ST

EL DURCH EINEN

DONER(SCHLA)G ERSCHLA

GEN GOTT GNAD.“

Dne 10. července 1660 byl zabit bleskem Lucas Hartman z Třebařova a jeho dva koně.

Aš 1750

Czerny 1895 - 4

Czerny 1907 - 4

Kmošek 31

Ledel - 1936 str. 103-104

Foto z archívu muzea Aš - J. Ošanec

Foto 4. března 2002 Zdeněk Filla

Třebařov 2

Kámen původně stál na "Kostelní pěšině" z Třebařova do Starého Města. V roce 1880 byl přemístěn v souvislosti s výstavbou okresní silnice. Poté byl umístěn v břehu obecního potoka u mostu.

71 x 25-40 x 14 cm

Kámen byl nahoře po obou stranách zkosen, horní část byla odlomena.

Na kameni byl špatně čitelný německý nápis.

Kámen byl ztracen kolem roku 1904.

Podle pověsti měly na původním stanovišti kamene zmrznout děti, které tudy chodily do školy ve Starém Městě.

Aš 1124

Czerny 1895 - 3

Czerny 1907 - 3

Kmošek 32

Ledel - 1936 str. 103-104

Třebařov 3

Kámen původně stál u okresní cesty, při výstavbě okresní silnice byl přemístěn do zahrady domu.

Zničen byl pravděpodobně v roce 1910 majitelem domu. Část byla zazděna jako práh vrat do stodoly, která už nestojí.

166 x 63 x 30 cm

Býval nazýván "Židovský kámen". Postaven prý byl na místě, kde vozka ubil nějakého Žida. Jako trest za svůj čin musel postavit tento kámen.

Aš 1125

Czerny 1895 - 8

Czerny 1907 - 10

Kmošek 33

Literatura

https://smircikrize.euweb.cz/CR/Svitavy/Svitavy_o.html

Czerny 1895- Alois Czerny - Alte Steinkreuze und Kreuzsteine aus der Umgebung von Mährisch-Trübau und Zwittau MITTH 1895

Czerny 1907 - Alois Czerny - Kreuzsteine und Steinkreuze 1907

Dreyhausen - Walter von Dreyhausen Die alten Steinkreuze in Böhmen und im Sudetengau 1940

J. F. Svoboda - Okolí horácké osady - Věstník Československého zemědělského musea, Praha 1937

A. Franz - Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren MITTH 1893,1899

Jurman - Hynek Jurman - Smírčí kameny na Vysočině IV. vydání, Štěpánov nad Svratkou 2010

Kmošek - Matěj Kmošek - Kamenné kříže a křížové Kameny okresu Svitavy - Gymnázium Litomyšl 2011

Ledel - Karl Ledel - Denksteine. (Unfallsteine.)
Mitteilungen zur Volks- und Heimatkunde des Schönhengster Landes,
Mähr.-Trübau, 1936

Sedlák - Vlastimil Sedlák - Záhadné kříže - Velké Opatovice, 1969

Poděkování

Děkuji Jitce Malečkové a Pavlovi Valentovi za připomínky a případné doplnění.